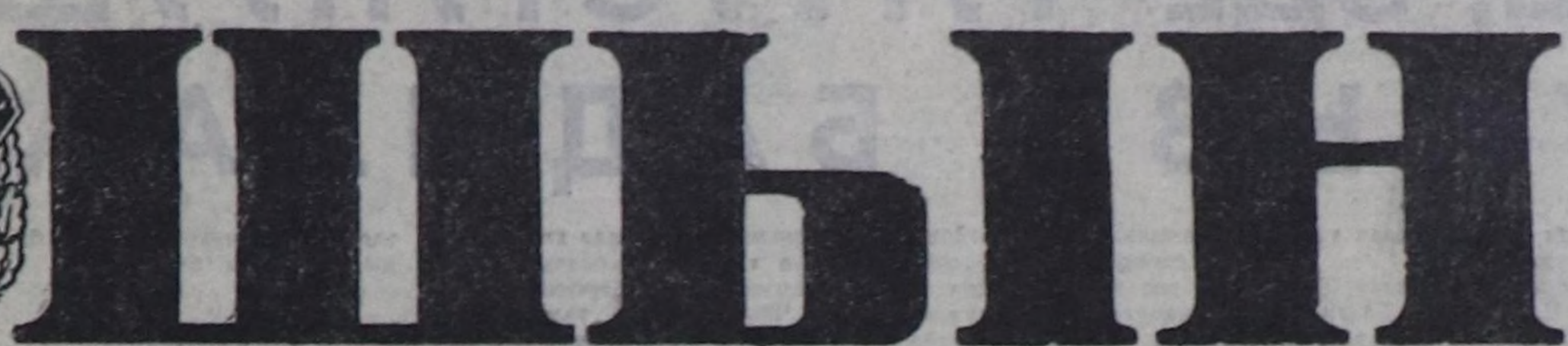

Өртөө 3 көпөөк

Эрткен согудалар бистин республикага, шынап-ла,онзагай байдалга эрткени чер-черден келген металлере диннаткан. Благинь согулда мурунуун хуралларинга хандаатлар-биле умжуралга уезинде болган чугаа ажы, аджа-херекчи болгаш амыралчы болган. Кандааттарга чатырлар хей яныз джырын хаара туруп, кижилерин эде тургустуусунууну, тургездикшинин десткин турарын байдатын. Благинь Советтерин харысалагын болгаш ролон улам мый беддер талазы-биле СЭКП ТК-нын, ССРЭ-нин Дээли Совединин Президиумуну болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чувасдинин доктааында салдыгын сорулаларга хуралларын кижикчилери доктааганынар.

Тыва АССР-нин чер-чер Советтеринге болгаш улус судатарынга согудалар-нын бистин районларыска болгаш доорайларыска канчаар эрткенин бистин корреспондентларисыв мичнаар дымдадын туурар.

ЧУРУКТАРДА: көдээ ажил-агый техникумунда тургускан чоралган уластогон бадмалдар дээн келген аныма сонгукчулар; кыруениин. ПЕННИЦИЙ АТТИК АКАДЕМЖИТИ УЛУСТУ-НИИТИ ырының артистериниң хөгжум-шии-театрынга сонгукчуларга уураа та-
аалтыларын бараалгаткан үзүм; бадмалдар дээн келген сонгукчулар. О. ПАХМЧИКИН, ФОГОЛАР.

ДЕМОКРАТИЯ ДЭЭШ, ЭДЕ ТУРГУСТУНУШКУН ДЭЭШ БҮГҮТҮЙВА БАДЫЛААН

(Төмөр, Эгез 1-ги армид).

Тонна сүтүү ажыр саткан. Бидик савданы чүгө ийи-чиги савчылар эвес, а колдууда шүтүүсү чедип ап турар бис. Кайда-лаа корум-чурум эжжиз, савчыла-чурум бийиккан, бот-илекей бэдиз.

Сонгукту бурзу муракты савчы С. Аняды ишкеш шакмыды чагай күзүшкүндөй сонгуда уастантарын кээп, бадыйлашкын берип турган. Чер-чер Советтеринге болгаш улус сууларына сонгудалар Каз-Хем району 17 уастантарга эл органдарына байдалаа болуп эртен Баян-Ханга Сүт-Бажы, Эржэй, Бай-Сүт сууларынын чурттакчылары бадыйлашкын илелкейлиг кирип, сонгуданы эрте-ле дооушкан.

Суур бурзууну чурттакчылар эл төлөткүндөй улус депутаттарына, суулаарына сонгуп алдылаа. Олар ажилчы чонун күзүлүктү, соругаарын шитпирээрине-ге төлөтпү салышкын кирип.

Бай-Тайга

Улус депутаттарынын чер-чер Советтеринге болгаш улус сууларынын сонгудаларына Бай-Тайга районунун ажил-шичери күш-ажылчы чедипкиригиде ужурашкан. Күрүгөсү сүт, дүк, эл савчынын чурттык чыл ооналаларын чедипкиригиде ужурашкан. Малай чаш төлү камгалал аларын талам-бисе сонгустар эртен чылым дээр көрүзүлгө кирип алган. Иланын «Бай-Тал» сонгустун ажилчылары Улут Октябрьдын 70 чылыга алар болдурган социалист чарыштын мурунку олуруула чоруп ордар.

Районун деискээрине сес сонгуда уастаногун тургуска, июнь 21-нүн хүнүдө эртенги алды шак чедиледе ийе алаа хоочун болгаш анык сонгукчулар чыгып келген. Бадыйлашкын элден Таз-Линия сонгуда уастаногунга «Таз» сонгустун муракты чалаачын комсомолу Андрей Алыи-оол болоттеянын алган, урлага чокушупал келген, мында дээр:

— Совет Эвилеленин Коммунист партиянын болгаш Совет чалаачын делегейге тайбынын камгалар дээр чорудуп турар дайынчы политика селкиленин тапанындал чүлдүтүлүп кетип, Чер кырынга бийжы тайбын дээр бадыйлашкын берип тур мен.

СЭКП-нүн болгаш Совет чалаачын иштики база даштыкы политикаын чүлдүтүлүп кеткөн, боттарынын ажилын уенин негелдеринге дүшүрүп эсе тургузар, чаа бау-биле ажилдаарын илелерин чугаалаа хоочун болгаш анык сонгукчулар уастаногун буртуп-де эвеш эвеш болган.

Хүндүсүнүн 11 шакта Эр-Хавак калда Советинин деискээрини сонгукчулары районда бир дугарында бадыйлашкын дооскан.

Районун сууларына сонгуда хүнүгө тураскааткан

концерттер, спортчу маргалаар эртен.

Тес-Хем

— Чырык чер кырынга 75 чыл дургуулаа куртатп калган. Ол үенин бүт кесинде сонгуда деп чур турбаан, сонгустар эрте бисе чүгө Совет Эвилеленин каттышкын-амс соода келген. Ам кай-гамчык бургуларлашкын болгаш көжүлдөй көрүп чор мен. Ажы-төл, бистин салгыч-чыларымыс, аас-кежиктиг болгаш тайбын чурттазын дээр бадыйлашкынмын бердим.

Самагаланын сонгуда уастаногунга күш-ажылдын хоочуну, пенсионер Семья Навиович Самданнун бо чугаала сонгукчуларын хей-адын кедүргөн. Оң дараазында он сес харлыг школаны Володя Хураган аас-кежиктиг келерге, ядролуг дайым чок амдырал дээр бадыйлашкын берген.

Тес-Хем районуну деискээрине сонгудалар органдары болгаш бидик дее-ге эртен. Шүтүп беш муң хире сонгукчулар бадыйлашкынмын чангис кижи деп берген. Оларын сонгуда депутаттары районун амыдырал хандырылга бүдүрүлгө, гелеленин даарынкычы Талара Намырал, «О. Шына» сонгустун хойжуу Олексей Кымыл-Уруг ишкеш муракчылар болган.

Бадыйлашкын О. Шына, Берт-Дог сонгуда уастаногун баштай дооскан. Чон сон-

гуданы каяа-лаа көдүр-лүшкүндө, омак-тогул болгаш хей-адын эртенер. Чер болганга оюн-тогула, кон-нерт болгаш спортчу маргалаар болгудуан, Байырал орай кежээге чедир уламчы-лаан.

Таңды

Эртен улут-хүдө демократияны, ажык-чарлыг чорукту бадыйлаа. Улут Октябрьдын 70 чылын төлөтпү уткуурун бадыйлаа эртен сонгудаларга тандыклар боттарынын бадыйлашкынмын илелкейлиг бергенер. Районуну сонгуда уастаногунга сонгудалар бидик дее-ге эртен. Сонгукчуларын кижи бурзуу биделетине алган, бадыйлашкын кабиназын таварыштыр эрпип турганнар.

Кочетов сонгуда уастаногунга Күш-ажылды Кызыл Тек болгаш «Хүндүлдөй Дем» орденин эдилекчиси, 1913 чылда төртүтүнгөн он персоналыг пенсионер Б. Ч. Оюн, Владимирова сонгуда уастаногунга күш-ажылдын хоочуну З. Ф. Агапов, Межерей сонгуда уастаногунга дайынчы болгаш күш-ажылдын хоочуну, 1915 чылда төртүтүнгөн Я. Е. Тулпиков олар эртен хамыкты мурап кээп, бадыйлаа тура, чаа сонгукчулар турар депутат чоруну илелерин бидик харысаага-биле бүтүр-лөйрү дээр бүтү күжүм харам чокка бээрли күзүм-нер. Сонгудаларга бир-ле дугаар кирип турар онгу класкы Урала Мендот тай-бик болгаш совет улустун

аас-кежиг дээр бадыйлаа турар чугаалаан.

Элегес көдө Советтин Хаак болгаш Чал-Кежиг, Балгазын көдө Советтин Кызыл-Арыг, Межерей, Хову-Ахсы көдө, суур Советтеринин сонгуда уастаногунга сонгудаларын органдарын дүшүр-лө доосканнар.

Ол хүн районуну сонгуда уастаногунга агитбригадаларын концерттерин, киноларын көртүзүп, буфеттерин органдарына.

Эрзин

Айна бодуун төртүтүнгөн хүнүдө дээр бадыйлаа турган. Ош дараан-на сонгуда уастаногунга чоруккан. Чайгы хүнүн чыгып херелери, эртенги салгы болгаш эртен-дүшкөн кижилерин байыр-лаачыг бадыйлаа он сес харлап турар хамыкты өөрүшкүн улам көдүргөн:

— Төрүн чуртукту чирм-кылтыг келер үеи дээр, дее-гейге мөңгө тайбын дээр, ядролуг каланы бодурбас дээр, аас-кежиктиг чаламын дээр дээр бадыйлап тур мен.

Эрзин ортукан школанын онгу класкын өөреникчиси Айна Доюук назынның иштиде баштайгы сонгудаларга биделетинерин илелкейлиг сестер-биле уржаке суккан. Айна чыгып сонгукчулар шүтүзү ол буяныг сестерин амыдыралга боттарынын, чаа боттарынын үтүн кээп, бадыйлашкын чангис кижи деп бергенер.

Мерениң сонгуда уастаногунуң сонгукчулары бадый-

лашкынны Эрзин району бир дугарында дооскан: эртенги-нин тос шакка чедир бүтү сонгукчулар чус хуу бадыйлаан. Сонгуда районунуң өскө чедеринге — Унестинин таразжыларына, Төре-Хал-дун хойжыларына, Чөөсейин чыгышкыларына болгаш Тар-лашкынның төвөжолерине — база органдары болгаш бидик көдүрлүшкүнүң бадый-лыга эртен.

Өвүр

Чер-чер Советтеринин бо сонгудалары калбак демокра-тияны ала-биле эртен. Районун көдө ажил-агынын бурдураге, албан чедеринин эл-ле төлөткүлери дээр чон бадыйлаан.

Тус-тус чедерле сонгуда уастаногун биделет ажил-дарын баш ууру багай эвеш чоруткан. Сонгукчулар эртен дээр бадыйлаа чыгып кээп, депутаттарын кандидаттарала-рып дедиледе үеинде бот-тарынын илел алганы кижилери дээр бир деемгит түнү бергенер.

Сонгудалар үеинде органдар-массалыг хемчегеленин база хей-биле чоруткан. Район төвүнө болгаш сууларга савыг армачылары ортукан. Торгалыг. Салгы сууларга сонгудалар хүнүдө дээр-бүрү спортчу оюннар база болгудуан.

Сонгудалар илелетин-биле 3746 кижи кирип турган. Чылааган чокка сонгудалар киришкен барган сонгукчу чок. Район Советинин 90, көдө Советтерге 140 депутат дээр бадыйлашкын демократияны чаа бадыйлаа, бидик политикагиде деемге эртен.

Сүт-Хөл

«Алан-Мадар» сонгустун ажил-шичери Тыва АССР-ин улус депутаттарынын өөрбит чымыкын чер-чер Советтеринин депутаттары болгаш РСФСР-нүн район (хоорай) улус сууларынын улус сууларына кандидаттар бадыйлашкын, районунуң бүтү ажилчы чон-убиле бир деем, илелкейлиг киришкен.

Совхоз мал-даа, чер-даа ажы-лаарыны күрүгө саларын июль 1-ге чедир мынаар күч-сетке: эртен 77,6 сүтү 77,5 хуу чедирген, районунуң өскө ажил-агыларын мурап турар. Сонгудалар хүнүдө ажил-агынын малчыларын болгаш хову ажилчыларын сонгуда уастаногунга селкил-хончут, омак-сергек кел-ген, юбилейлиг чылдың планыг ооналаларын хуу-савыккан эрте додур күс-лери база катал алааннар.

Карл Маркс аттыг совхоз-тун Сегере бот-оруга-чары-галыг хову-трактор брига-дага чакмы хову ажилдары-га эң илелкейлиг киришкен хоочун механиктерлер Бичи-жиг Иргит, Дадар-оол Сат болгаш ажил-агынын оон-даа өскө муракчылары биде-

теньерин сонгуда хаврааче-суп тураа, школалар пео-нержи баулаа бергенер.

Чонун эл төлөткүлери дээр, тайбын база күш-ажы дээр районун бүтү сонгукчу-лары бадыйлашкын бир тү-биле бергенер.

Улуг-Хем

Анык, чараш хоорай Ша-гаан-Арыг, июнь 21-де бүтү чуртка эртен сонгудалар хүнүн хоорайнын база бүтү районун чурттакчы чоку улут көдүрлүшкүн-биле, ажил-агынын чедипкиригиде, биде улаан. Амгы сонгудалар он-загы үеде — илелетке чонун бот-башкылар чоруп болгаш долу демократия кал-бак боттарынын чоруп турар үеи эрпип турар. Ша-гаан-Арыгын тулутуулаа хоорай деп база алап турар бис. Хоорайнын тулутуулаа орус, ук-рай, тыва, белорус дээр өскө-ле националдарын таварыш-илелкейлиг кирип, экономика, соодай айтырларын деем шитпиреп турарлар.

Хоорайнын чурттакчылары сонгуда хүнүдө база-ла уастаногун деем шүжүп, боттарынын күш-ажылчы кол-лективтерине сонгуп алганы төлөтпү оолдар, кыстарын күш-ажылчы коллективтерде, албан чедеринде, органдар-цияларда ак селкилдиг, эки ажилдап келген шитерин чон-ун мурундаа депутат болу-рунга бир үн-биле депшидил, оларга бүзүрелин илелетке-нер. Чонун ол бүзүрелин чаа-лап алганынын аразында ажилчы Е. Санжык, чалаа-чы Н. Сухонов, бызачы В. Ша-рал, даарынкы К. Дарий, анык, илелетке Е. Молюфова, экин сестра Е. Буян, элек-тронер Ю. Овсников болгаш өскө-лөйрү дээр.

Сонгукчуларын хей кези эртен эрте-ле уастаногун шүжүп чоруп, демократия,

эсе тургустунушкун дээр ба-дылашкын бергенер.

Тожу

«Тоора-Хем» совхозтун төвү Адыр-Кежиг суурда Култура

бадыйлаа сонгуда уастаногунга сонгукчуларын бир-ле дугарында Социалист Күш-ажылдын Мадары, персона-лыг пенсионер Даржаа Эрест-тол Даржаевич болгаш суур-нун эң улут назым, 88 хар-лыг хаматчы Содуна Соду-нан Содуанович олар кээп, чонун төлөтпү төлөткүлери дээр боттарынын бадыйлашкын бергенер, чурт-тук хөжүлдөйлер боттары-нык кирип келген үдүүн амыдыралын чырык чагай аларганын чугаалаа, бургулар хөжүлдөй улам дүгөсир-биле партия болгаш казактын бүтү улустун дедиледе эсе тургустунушкунун ула-нышкынны кижи бурзууну кирижигеленин чугаалаан дем-делгээр, анык-өскө бот-тарынын чагыч-сөзүн бергенер.

Ол ишкеш боттарынын ча-гыгыларын Тоора-Хемге, Ала-туртун Улут дайынчы кири-жикчиз, дооучуларын район чавуеленин келтирүү ком-мунист Анна Иппокентьева Казеева, Ийге — хоочун ачы Василь Хутке болгаш өскө-лөйрү аныктарга селген, салгалал салгалта дамчала күш-ажылчы, революст, да-йынчы чачыларга лычыг болурун күзүргөн. Ий ортукан школанын комсомол органдарынын секретары Айна Кол, район эмилеленин регистратору, комсомолу Алевтина Даржаа болгаш өскө-лөйрү боттарынын бадыйлашкын чонун төлөтпү оолдар, кыстарын дээр бир дугаар берип тура, чагылаарга

шыгыч болурун, анык назын-нин оттуг чүдө-биле чурт-тагалар кирижирин алааннар. Районун сонгуда уастаногунга бадыйлашкын органдары болгаш сонгукчуларын партиянын иштики бол-гаш даштыкы политикаын бир деемгит дедип турарын илелеткенин бадыйлаа эртен. Тайга-даскы ирэк чедерле куртатп турар илелерин бадыйлашкын вертолеттук шаар хавраак-тарга хүлөп алган.

Район төвүнө, сууларга сонгуда хүнүдө болгаш он биделетке «Азас», «Чойган» агитбригадалар концерттерин бараалгаткан, спортчу маргалаар, бот-тыныгы урун чүдө кирижирлерин кон-курстары эртен, ол бүтү бай-рылал аян-шичинин кирип, чонун сагыш-селкили чаа-чаа ажил-херектерге кийгырып турган.

Мөңгүн-Тайга

ССР-ини Дээр Советинин депутат, ССР-ини 60 чылы аттыг совхозтун хойжуу Бо-рис Дамдынович Тейинин район төвү Мугур-Ахсыдан 30 километр ирэкта турар Каргы-Бажида чалааган чавар хавраактыг алаачылар халал келген. Чайгы үеи ажилдаа малын оларалып, семиртап алар дээр хойжу-нун суур кирер чайы чок боора, сонгуда биделетинерин оң чалааган чедирп экелген ол. Сонгустун бүтү ажил-ишчилери-биле бир деем Б. Тейин бистин кыры-выска дээр кээз мөңгө тай-бын турар, бистин хей на-ционалдыг Төрүн туртуула улам-на бийжыг турар дээр сонгудын бадыйлашкын бергенер.

Бракты чалааганда хой-жударын, салгычтарын алаачыларга айтты, машина-лыг төлөткүлери чедип, бадыйлашкын чавар хавраак-тарга хүлөп алган.

Октябрь Революция орденин эдилекчиси, Тыва АССР-ин алдарлыг малчыны Мадарын 75 харлыг Дир-тына Мага-Ширинева Биче-оол чер-чер Советтеринге депутаттарын кандидаттары дээр бадыйлашкын бээр дээр эртенгиин 6 шакта сон-гуда уастаногун кымын-даа мурап келген, бадыйлаан. Мугур-Ахсы ортукан школанын бо чыгып дооучулар анык сонгукчу Олексей Хер-тук чонун төлөтпү оолдар, кыстарын дээр бир дугаар бадыйлашкын берип тура, амыдыралын шын орук-биле базары, ала-өскө-лөйрү те-рэн уламчыларын алаан.

Район төвүнүн, Кызыл-Хая суурун сонгукчулары депу-таттары кандидаттар дээр бир эл-селкилдиг бадыйла-шкын берген. Партиянын иштики болгаш даштыкы поли-тикаын илелетке чүлдүтүлүп кетип, күш-ажыл кижи-лерин дугайында партия-нын болгаш казактын савыг салгышкынны шалгып ажил-агы-биле харылаары-га белегин сонгукчулар илел-гээр.

ШАГ ШАА-БИЛЕ ТУРБАС

3. Дүжеттинмээн өскөрилгелер

(Улаачымы. Эгез № 141 «Шиндэ»).

Октябрьн социалист Улут революциянын чедип чылдыа бистин Тыванын Совет Эвилеленин каттышкын-амс болгаш 43 чыл. Чедерге эң баштайгы колхоз тургустун-гандан бээр 39 чыл, а Кур-Чер совхозу органдарына чедип чылдыа бээр 28 чыл болуп.

Ам Чедер таанттынмыс кыдыр өскөрлөгөн. Ийи муң беш чус ажык чурттакчылыг сов-хозтун төвүнө туржук, хову-трактор бригадаларын тур-галарында, малчын колхоз-нарда бизин кон элдерин ажилдаа, телевизор көрүп, хайты машина-биле чүт, сөтү дүжү, магнитофон болгаш өскө-лөйрү эл эдилеп турар. Ха-ны кудуктардан сүтү элек-тир ушта соруурду кээр — хо-биле ууш, шүтүлө турба. Шагы урелин, илел эжээ турдуп каар азы тонун хирге бээр болза, амыдырал ханды-рыга черини ажилдашкын-ны дуаалыктар. Чаа косто-том келгес беринсе база илалар динчалар сен — ха-лыг келген келген, сен кем-чеп, хейти бийыл база даа-роп бериптер. Баш-даа таар-тын, үдүргү-дээр кымыл-тып, тураларында дыргак-тын бузутуруп ап-лаа болуп сен. Алар беринсе, халас эжээр. Алар турган үенин ажил төлөрин база төлө-бөр. Күрүнгөн кижиге ми-ндал кызылган шалаа эл-тар дүжөйи чоралар. Чаа, чок Токмын «Алтын Са-эри», Степан Сарыг-оолду «Саны мөгөз» болгаш Вик-тор Кек-оолду «Хайраза болу» сактып келген, калды-гын?

Суураа магнитофон ба-раан айып-биле тускайла-лаа каяа. Автомагнито-фон калган калган, ма-гнитофон чыгып чүгө а-га кирип алыр артар. А столвалар суураа бизин-каа кеек. Трактор септе-септе, азы тараа эжээ-ажып, ол-ла черинге кеменин алыр сен. Кожанында фермадан чаа-келген сүтүн бузу бур-уалын турар, сметана чы-гып олчаан болуп. Совхоз де-искээрине мый-бээр баарында хүненин алган дээр чок. Илелетке кеменин илелетке мый-де эки органдарына. Хлеб бийжар чер, азы-бүрү сор-тарыны хабарындаан анылаа, чымчак далганын база бий-жирин. «Шамбалыг» совхоз-тун чокун бизин хандырып турар.

Амгы үеде бижик билбес чорук уузаатканын, илалыг туржук кижиге бурзуу-школа назым чедип-дээр, азын ший берген кыргынар-даа э-өөрини турар. Алар чус ажык өөреникчиги ортукан школа, уруларын уран чүтү шко-ламын ажилын аныктарын келгеси школамын, профтех-өөрини өөреникчиги комби-налы, политикагиде болгаш эко-номикти өөреникчиги шко-лалары, бот-тыныгыр урун күзүлдү боттарынын (Култу-ра бажынында-даа, школа-да, коллективтерде болгаш агит-каларда-даа), билгит чедип аларында болгаш мерге-жил биделеринге жукту чорон өлөткүлери чедерлерде бот-өөреникчиге өөреникчиге бот-курстар чоруп, агро болгаш

зооветеринарияда хаара тут-турганга база хей. Дээр өөреникчиге черлеринде онжыг оолдар болгаш кыстар сов-хозтук күсүл-биле өөренип турар. Сөзүн, сөтүкү болгаш тускай литература кымыл-ан, биделетке-биле номир бижитирип номчуп турар ки-жилер база хей. Дүгөлдө-шкын болгаш эсе тургусту-нушкун үеинде өөреникчиге, билингит болгаш мерге-жилди чугулаа ол хире бо-луп турар. Амыдыралын не-гелден ол.

Уже беш чыл мурунда «Тивелет» колхоз бодуун тускай эртенгит баштайгы дөрт карын — дөрт тракто-рысты алган. Ам бижен ажыг удурутку кадарларын 17-ин дээр, өскөсн ортукан эртен-гит, Чолаачылар болгаш хо-ханизаторлар ийи элечер ажилдарында чедип, чүгө күүчүлүг «Кировецтер» бе-зин уже ажыг тракторист ажилдап турар. Бо бүтү кадарларын хей кезин бириг болгаш ийги класкын тус-кай эртенгилери. Чижээлээр-ге, Хал-Алаа хову-трактор бригаданын бригадирин, Күш-ажылчы Алар орденин ийги, үшүк чедерлеринге О-ктябрь Революция ордени-ни эдилекчиз Дандар Дор-жуну удурутку коллективде 33 механизаторун 27-ин бириг болгаш ийги класкын. Өскө бригадаларда, мал ажилда кадарларын мергежиле база бижик.

Мергежилде кадарларын болгаш бидик көртүзүлгү бо

совхоз мал-даа, чер-даа ажы-лаа эвеш эвеш дуржулганы чымы алган. Бизинчаш ма-наа республика-чегерлиг се-минарлар болгаш дуржулга солчушкунарын эрпип турар. Тыванын дуржулга станция-зын эртендеринин эртен ажык кылар бир базавы бо. Совхозтун муракчы хой-жуу, Күш-ажылчы Алар ор-денин үшүк чедеринин эдил-лекчиз Татьяна Баавалын бистин секретары, рай-ондарын агрогеттер кат-тыжышкыннарын болгаш совхозтарын тускай эртен-гилери, мал ажилын ажилдашкын бидик-бөдү-биле каш-даа катал келген: бот-оруга-чарыла болгаш өскө-лөйрү кезээни кичээр непер-дир талазы-биле дуржулганы шингээди ап турганы ол. Шаг-шаанда улустун оюн эр-тер азы хүнени болгаш сүт ап алган чоруп эң ховуу-ам кижи болганын күзө-лөйрү кээр чери, арта-ла, муракчы дуржулга өскө-лөйрү базавы апарган.

«Тивелет» совхоз, шына-ла, эртен-техникаын чедип-кирип, муракчы дуржулга-ны болгаш күш-ажылды эрге-леп башкаарын депшиген агит-араларын илелкейлиг шингээди, күш-ажылды бу-дуркучулук бидер, про-дукцияны бот-тынык хиге-дир, өскө куралдарын тавар болгаш долу ажилдаа-лаа биле хемчегер алы-ныкын кичээлгенин улуттыгын келген. Чер ажилын чаа-лоо системанын тургузарын»

4. Чер болгаш оон ээлери

Бургуларлашкынны оруу-га доктор-моонда турбаан эвеш болуп ийи. Илалыг Чедерин хөрүнү аажок урел-ген турду. Хат-шурганда хөр-үнүң эне кемини кыдыр хуу көдүрүлгө, хүнүн ка-раан дугал, черин кариулаа-дыр турган. Оң уламчы-лаа элчи чаш чылдар дургу-зунда өл-төс-тен-даа чегей, орто дүжүт-лаа адылган. Чызын чызын урелен бижигиттин-мей турду. Чижээлээр, эр-тен беш чылдын эгизинде

бо ажил-агынын кириген улут улут. Хөрүн урелес те-хника ажилдарында болгаш хөрүн камгалар системаны шингээлери уастаногун бол-гаш дээр республиканын тус-кай шаңгалын совхоз алган. Бот-оруга-чарыла, савалы-галыг сек системасы болгаш коллективтер кээр база өскө ажил-агыларын мурап шин-гээленин турар. Ам мырнай өскө-лөйрү бизин керээлиг ажилдап турар апарган. Бо бүтү ажил-херектер мида пар-тия комитетинин туртуулаа-ны, совхоз директору, ССР-ини Дээр Советинин депу-таты Валди Оюн удурутку хей чедерлерин, көдө Совет күс-комуну, профсоюз болгаш комсомол комитеттерин, хей-нети органдарынын ийги болгаш активдерин кирижигелен-биле боттарын тур-лар. Оларын ажилы аразын-да харылаагы, бот-бодуна дедипкиригиде болгаш планын;

1981 чылда, 15 муң гектар та-раа култураларын бир гек-тарынга онаштыр дегүл-ле 2,9 центнер дүжүт алдыган. А планын турганы — гектар-даа 10 центнер. Чүгө эртен ажил-агындаа совхоз бир миллион үш чүс муң рубль каражга ол чылым таварыш-кан. Ажил-биле чугаалаарга, республиканын эң тараалан чери, тараа эстеринге тус-кайлааттыг Кур-Чер совхозу күрүндөн чыгып ол, күрүнге азыраттыр ужурга таварыш-кын. Капиталист чурттарга мыйдыг байдалга таварышкан ажил-агы дараан-на монопо-листтерин доо болу бээр.

Чер ажилын канчал буураш-кынга таваржы бергенде? «Ба-гыч чугаалаарга, бачылды ар-мын» болганда, ол буураш-кыннын чамдык чылааганна-рын айтып көрөй. Бирдээ, «Канчал кыдыр мей?» деп ай-тыр турбаан. Бизинчаш тракторист кижи чүгө гектар сандар. Ийде, хөрүнүң ка-маттарын холуштур аңаар-ооктап турган. Черле мыйач, чер ажилын културалыг дым-ка чавызаа, күш-ажылды органдарында чедиптер база улут моонда болуп тур-га. Бо бүтүңү уружундаа шөл эң чок артык.

дүжүлүг болгаш чымиктыг ажилды, ханы суртаалды болгаш эсе тургустунушкун-нун түнеленин — совхоз чер ажилын ооруганын ап эге-лээн. Тараа култураларын ортукан дүжүдү бир гектарга онаштыр 1982 чылда — 5,7 центнер (трени эгизтенил) турганындал оон дараазында чылым — 9,6 центнер, 1984 чыл-да — 11 центнер (шалаа кер-дүнгенин чедип), а беш чылдыг дооучу чылдыа мы-рыяй 19,3 центнер болган. Азын илелетке ол чылым 20 муң тонна ажыг тараа ажа-втыган. Орулга — 1,3 миллион рубль!

Бот-оруга-чарыла болгаш бригада кээр — чер ажил-ын чуртукчан чүе ол. Бо депшигенде, арга баштай Монгуш Хүреш

ЧОН-БИЛЕ СУМЕЛЕЖИР

зинин диймэткээни биле адыра-
га, Вашингтон Нажаменга
шерин дузаламчызы бээр ду-
шынга болуун программачы-
зын уламчылар. Ол дузын
чыда-ла 35 миллион доллар.
ча доктадып тургузур. АКШ-
ча Хоברים чепил келген
Вашингтонун администрация-
зы Чо-Биле кожа турар Ли-
вияга удуур чаа чоңолааш-
кыниперин кылырынга ажы-
лаар.

(СЭТА)

хээр алпаарын нэгээннэрийн дот-
кип, 600 ажыг студентилер ки-
чээлге базрындан ойталаан-
нар. «Культура революциязы-
ныц» үезинде ол дээд өөре-

рий амгы үениң эде тургус-
туунушкунуңуң негелделерин
сзугаар эде көрүп, партияны,
революцияны, дайынны,
күш-ажылды хоочуннары-
биле ажилчы чоңуң ужура-

жүдериңи дутайында. Тыва-
га улусчу революциянын ду-
айында лекцияларын Тыва-
нын дым, литература, төөгү
эртем-шинчилел институту-
нун директору, төөгү эртем-
леринин доктору Ю. Л. Аран-
чий кылган.

АЖЫЛ СОКСАДЫШКЫННАРЫ

Барселонага болгулаан. Ажил
соксатканиар бир заас олар-
ның ителгелени күүсетпес
боллаз, ажил соксалышыкыны
суббота санында чорударын
быжык-биле шийтпирлеп ал-
ган.

(СЭТА).

_____

[illegible]

